

Geloven na
sluitingstijd

Geloven na sluitingstijd

een praktijkverhaal van kerkplanting

Bruno Tunderman

Titel: Geloven na sluitingstijd, een praktijkverhaal van kerkplanting

Auteur: Bruno Tunderman

Omslagontwerp: Roel Ottow

Tekstredactie: Annet van Wijk-Niemeijer

Uitgeverij en drukwerk: Bookmundo, Rotterdam

ISBN: 9789403751887

© 2024, Bruno Tunderman

Alle rechten voorbehouden.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/ of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever of auteur.

Inhoud

VOORWOORD	9
WAT ER VOORAF GING	13
CHRISTENDOM	13
STAAT EN KERK	15
SECULARISATIE	16
RELIGIEUZE MARKTTHEORIE	18
CONSUMPTIE VAN DE AANTREKKELIJKE KERK	21
HOOP VOOR DE KERK	24
MISSIONAIR ZIJN	26
MISSIO DEI	28
THEOLOGISCH KADER VOOR MISSIE	30
SAMENVATTING VAN DE SITUATIE	33
DE PANDEMIE	37
MENS ALS KUDDEDIER	38
POLARISATIE	40
LIVESTREAM: VAN SAMEN KOMEN NAAR SAMEN KIJKEN	41
BEZINNING	44
LUISTEREND BIDDEN	46
LIFEBOATS	48
SENSE OF URGENCY	50
DE VERANDERING	51
DE PRAKTIJK	57
HEBBEN WE GOD EN DE KERK NODIG?	58
HET VRAAGSTUK VAN EXISTENTIËLE ZEKERHEID	62
DE BOODSCHAP VAN HET KONINKRIJK	65

DE ONTMOETING	68
BOVEN, BINNEN & BUITEN	70
KOKEN VOOR MINIMA	75
SPLITSEN OF VERMENIGVULDIGEN	78
DE IDEALE MIX	82
VERANDEREN OF OPNIEUW BEGINNEN?	84
KERKPLANTING	91
EVANGELISATIE VERSUS KERKPLANTING	94
FRESH EXPRESSIONS	96
VLOEIBAAR	97
SIMPLE CHURCH	98
WAT IS ER NODIG	103
JEZUS VOORAAN EN IN HET MIDDEN	104
GEBED	107
VERSPREID HET EVANGELIE	109
BEREID DE VOLGENDE GENERATIE VOOR	112
OEFEN IN DE TEGENWOORDIGHEID VAN GOD	115
STRUCTUUR	117
LEIDERSCHAP	121
COACHING	124
FINANCIËN	126
CONCLUSIE	131
AANTEKENINGEN	134
EINDNOTEN EN BIBLIOGRAFIE	137

Voorwoord

Het is maart 2020. Het is alsof de wereld zijn adem inhoudt. Vanuit China komt een angstaanjagend virus onze kant op. Het virus SARS-CoV2 is uitgebroken en veroorzaakt een wereldwijde ziekte, de COVID-19-pandemie. Een periode van angst en onzekerheid breekt aan. Even lijkt de tijd te worden stilgezet en lijkt alles bepaald en geregeerd wordt door het zogenaamde coronavirus. En net als de tijd, wordt de hele samenleving even stilgezet. Als individu word je in een isolement gezet en de samenhang en het samen zijn met anderen wordt in grote mate beperkt. De gevolgen zijn enorm.

Van complottheorieën tot individuele wraakacties. Ook nu, terwijl ik dit boek schrijf, zijn de gevolgen nog altijd merkbaar en zichtbaar. Ik zie en spreek nog regelmatig mensen die bang zijn voor de gevolgen van corona. Mensen dragen nog steeds hier en daar mondkapjes en onthouden zich van allerlei activiteiten vanwege de angst voor besmetting en verdere gevolgen. Ook de kerk heeft de gevolgen van corona ondervonden en worstelt met het uitblijven van de terugkeer van veel kerkgangers naar de kerkelijke samenkomsten en het bredere gemeentelven.

Een onderzoek nog tijdens de coronacrisis in 2021 van de EO liet zien dat één op de vijf kerkgangers na de coronacrisis verwacht niet meer naar de kerk terug te gaan zodra de crisis voorbij is.¹

Tijdens een New Wine Zomerconferentie in Engeland in 2023, waar ik met mijn vrouw en enkele vrienden aanwezig was, trof het mij hoeveel er gesproken werd over de moeite die het kost om de kerkganger(s) weer terug in het ritme te krijgen van de wekelijkse samenkomst en om de participatie in het gemeentelven weer op gang te krijgen. Een speciaal seminar gegeven door Simon Ponsonby, een bekend spreker,

theoloog en pastor aan St. Aldates, Oxford, in het Verenigd Koninkrijk, ging over verwonde leiders, leiders die last hebben van een burn-out en lamgeslagen zijn door mislukte pogingen om de kerkganger weer terug in de banken te krijgen.

Vanuit mijn persoonlijke ervaringen met kerkvernieuwing, kerkgroei en missionaire gemeenschappen de afgelopen 15 jaar heb ik dit boek geschreven. De direct aanleiding voor de sluiting van de kerkdeuren in 2020 was de coronacrisis, maar ook diverse andere situaties zoals brand, financiële tekorten of de verkoop van kerkgebouwen, kunnen ertoe leiden dat kerken dicht moeten. Deze situaties geven echter ook kansen om opnieuw na te denken over geloven en het vormen van geloofsgemeenschappen.

Ik hoop en bid dat dit boek je kan helpen om tot nieuwe inzichten te komen rondom de huidige, bekende vorm van de kerk en je kan inspireren om stappen in geloof te zetten. Om in beweging te komen en achter Jezus aan te gaan. Om nieuwe, meer vloeibare vormen van kerk zijn te ontwikkelen, die relevant en concreet zijn voor mensen om ons heen die Jezus nog niet kennen, maar wel heel hard nodig hebben. Ik hoop dat dit boek je kan helpen om als werker in het veld te staan. De tijd om te oogsten is aangebroken,² met mogelijkheden die er ook nog zijn om te geloven na sluitingstijd.

Wat er vooraf ging

Wat er vooraf ging

Christendom

Voordat ik mijn verhaal uit de praktijk begin, is het goed om een samenvatting te geven van de ontwikkeling van de kerk. Het is zeker niet mijn bedoeling om hierbij een wetenschappelijke onderbouwing te geven van theologische, missiologische en sociologische ontwikkelingen en daaraan conclusies te verbinden. Dit is vooral een weergave van de ontwikkelingen die, naar mijn idee, de kerk gebracht hebben tot de situatie waarin zij vandaag de dag verkeert. Dit hoofdstuk is daarmee geen sluitend overzicht van de kerkgeschiedenis, maar geeft wel context aan mijn overwegingen en motivaties om na te denken over verandering.

Sinds het jaar 380, waarin het christendom tot staatsgodsdienst werd uitgeroepen door keizer Theodosius, heeft de toenmalige kerk zich ontwikkeld tot een instituut met verschillende verschijningsvormen, denominaties, afscheidingen en stromingen. In de vier eeuwen daarvoor heeft het Romeinse Rijk juist het fundament van het christendom willen vernietigen. De eerste christenen, die zich inmiddels al verspreid hadden over heel de toenmalig bekende wereld, werden hardnekkig en met verschrikkelijke uitwerking vervolgd. Ondanks deze vervolging is er toch een enorme groei te zien in het aantal christenen in die tijd. Een samenvatting van de aantallen christenen in deze eerste vier eeuwen wordt gegeven door Rodney Stark.³ Een voorzichtige schatting geeft aan dat er in het jaar 40 zo'n duizend christenen waren (zo'n 0,0017% van de bevolking) terwijl er rond het jaar 350 een kleine 34 miljoen christenen zijn, ofwel meer dan 50 procent van de toenmalige bevolking. Die

duizend christenen rond het jaar 40 klinkt als een aannemelijk aantal, in lijn met de evangeliën, waarin beschreven wordt dat een menigte van vijfduizend mannen aanwezig waren (vrouwen en kinderen niet meegeteld) om naar Jezus te luisteren.⁴ Niet al die vijfduizend mannen zullen zich daarna christen hebben genoemd, en al helemaal niet kort na de kruisiging van Jezus. Niettemin zijn deze aantallen schrikbarend voor de gevestigde Joodse orde en heersers van Rome. Het is dan ook niet vreemd dat de Joodse en Romeinse leiders angst hadden voor de mogelijke groei van deze, in hun ogen gevaarlijke beweging. Hoe houd je een groep die zo hard groeit in bedwang? De eerste redenatie was uitroeiing. Daar hebben de Romeinse keizers lang aan vastgehouden. Pas in het jaar 313 schreven de keizers Constantijn de Grote (West-Romeinse Rijk) en keizer Licinius (Oost-Romeinse Rijk) het edict van Milaan,⁵ waarmee officieel een einde kwam aan de christenvervolgingen en godsdienstvrijheid ontstond. De rooms-katholieke kerk, die zichzelf vanaf dat moment beschouwde als de opvolger van het staatkundige Romeinse Rijk, verspreidde zich wereldwijd en het volk werd met harde hand tot het christendom 'bekeerd'. De traditionele heidense goden en geesten werden overwonnen door de Ene en vaster en vaster werd de overtuiging van het christendom als zijnde het enige en ware geloof. Daar waar de eerste christenen door de Romeinse overheerser werden vervolgd vanwege hun geloof, werden in de vroege middeleeuwen de ongelovigen vervolgd vanwege hun ongelof. De kruistochten tijdens de middeleeuwen getuigen van een superieure overtuiging, een verschrikkelijke vorm van geestelijke hoogmoed ten opzichte van de islam en het jodendom.

Staat en kerk

Al sinds het begin van het christendom als staatsgodsdienst en de jaren daarna, is er een koppeling tussen staat en kerk. Wellicht verklaart dat ook deels de vele religieuze oorlogen die gevoerd zijn. Ook de Tachtigjarige Oorlog in Nederland vond zijn oorsprong in de wens naar godsdienstvrijheid aan de ene kant, en de overtuiging van de rooms-katholieke kerk als enige en waarachtige kerk aan de andere kant. Dat betekende hoe dan ook een zeer bijzondere positie voor de kerk, of dit nu de rooms-katholieke of de protestantse was. De kerk had een centrale plek in onze samenleving tot aan 1848, toen de Nederlandse grondwet zodanig werd aangepast dat de koning, lees de overheid, geen overeenkomsten meer met de paus kon sluiten. Toch heeft het nog tot 1983 geduurd voordat de Nederlandse Staat de financiële vergoedingen aan de geestelijke leiders van bijvoorbeeld de Nederlands Hervormde Kerk stopzette.

Stefan Paas, voorheen theoloog des vaderlands, en hoogleraar Missiologie aan de Vrije Universiteit in Amsterdam stelt: 'De monopolistische structuur en ondersteuning van de staat die zo lang heeft standgehouden, heeft de traditionele kerk lui gemaakt. Er werd hoe dan ook betaald, of er nu bezoekers of leden waren of niet.'⁶ Er was dus geen financiële prikkel meer nodig om het aantal leden te laten groeien. 'De kerk is lui geworden,' zo stelt Paas. In het verleden werd de kerk groot door overwinning en dominantie, zelfs tot oorlogen aan toe. De vraag is nu, in ieder geval in Nederland, wat er dan gebeurt met de kerk die alleen maar lijkt de krimpen. En hoe komt dat dan? Is er een model van groei mogelijk zonder overwinningstrategie? Is groei eigenlijk nodig en hoe realiseer je dat in een land dat tegenwoordig overwegend seculier genoemd wordt?